

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

1158
C 71
C
71
Digitized by Google

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

9 C 156
115 8 C 71

DE KOLONIËN

VAN

WELDADIGHEID

TE

OMMERSCHANS EN VEENHUIZEN,

naar waarheid geschetst

DOOR

T. L. HOFF,

Gewezen Kolonist.

Prijs 50 Centen.

Koninklijke Bibliotheek te 's Hage.

Digitized by Google

De adjunct directeur, [illegible] wien op pag.
19 met lof gesproken wordt is de Hr Engelbregt
Luit. bij de Gren. die [illegible] gebleken
zullen zullen om te Vervullen wat hem te zijn
Zijn Broeder verhuld zij ook der omstandigheden in dit boekje vermeld (hoewel hen
onbekend was) & te verwijden dus zijne
overtuiging dat het waarheid bevat.

2o Oct 1841. Ik sprak Engelbregt op den
15 Oct.

Digitized by Google

INLEIDING.

Van alle inrigtingen, welke in de laatst verloopene jaren uitgedacht zyn, om het lot der behoeftige klasse te verzachten, is er zeker geene, die meer de algemeene goedkeuring heeft weggedragen, dan de zoogenoemde Maatschappij van Weldadigheid. *En zeker wanneer wy deze* Maatschappij *in derzelver beginselen en bedoelingen gadeslaan, moeten wy den diepsten eerbied koesteren voor den man, die het eerst het plan ontwierp, om langs eenen weg, zoo eenvoudig en doeltreffend als deze, duizenden zyner ongeluk-*

Digitized by Google

kige medeburgers, niet alleen aan de diepste elende en de daarmede doorgaans gepaard gaande zedeloosheid te ontrukken, maar zelfs zoo ver te brengen, om door eigen arbeidzaamheid, de eenige bron van duurzame welvaart, als nuttige burgers van den Staat, al dat geluk te genieten, dat een eerlijk verworven vermogen en eene matige en gezonde levenswijze den mensch verschaffen!

Het is echter de vraag, in hoe verre deze Maatschappij van Weldadigheid, *zoo als dezelve thans bestaat, aan dit doel beantwoordt? Wanneer wij de verslagen der* Maatschappij, *nu en dan in sommige nieuwspapieren voorkomende, gelooven, zou men waarlijk op het denkbeeld komen, dat de toestand dezer Koloniën, ten opzigte van de zedelijke en godsdienstige beschaving der Kolonisten alsmede van derzelver tijdelijke welvaart niets te wenschen over liet. Van daar het vrij algemeen denkbeeld, dat deze Koloniën als 't ware eene veilige haven zijn, waar de ongelukkige een veilige schuilplaats vindt voor de stormen des levens; dat de werkzame man, de vlijtige huismoeder, die in den drang der groote steden, geen' werkkring vinden daar gelegenheid hebben, om hunne natuurlijke en zedelijke krachten te ontwikkelen; dat de jeugd, die hier door den bekrompen toestand der ouders, aan zich zelf overgelaten, en van alle zedelijk en wetenschappelijk onderwijs verstoken, daar tot nuttige leden der burgerlijke* Maatschappij *opgevoed wordt. Ja,*

Digitized by Google

men heeft zelfs zulke overdrevene en geheel va-sche begrippen van het leven der Kolonisten in deze Koloniën, dat velen het onbegrijpelijk vinden, dat iemand liever verkiest, zich in zijne geboorteplaats al de ontberingen der armoede te getroosten, dan den toevluyt te nemen naar dit land der belofte; en het gewoone antwoord op de klagten des behoeftigen is eene verwijzing naar de Koloniën van Weldadigheid.

Wie gij ook zijn moogt, die dit boekje leest, zoo lang u nog een paar gezonde armen overig zijn, zoo lang gij nog eenig gevoel hebt van eigen waarde, en de ellenden der armoede u nog niet tot de laagste klasse der menschheid hebben doen zinken, — wij bidden u, wacht u voor de Koloniën van Weldadigheid! *Gij zoudt niet vinden, hetgeen gij zoekt. Leest deze weinige bladen en oordeelt! Zij zijn de vrucht eener treurige ondervinding, en leeren u de Kolonie kennen zoo als ze werkelijk* is, *niet gelijk ze schijnt. En mogt gij een oogenblik twijfelen aan de waarheid van sommige daadzaken, hier vermeld, — elk gewezen Kolonist zal u zeggen, dat gij hier slechts de hoofdtrekken van het schilderij ziet, en dat ik zonder de waarheid te kort te doen, vrij wat meer had kunnen zeggen, dan thans is geschied.*

Indien deze bladen slechts een' enkelen van een' onberaden stap mogen terughouden, zal de schrijver de moeite aan dezelve besteed, genoegzaam beloond

Digitized by Google

achten. Geen letterkundige zijnde, maakt hij geene aanspraak op eenige verdiensten dan op die, dat hij de waarheid getrouw heeft geschetst. Wien het hier om te doen is, voor dien is, bij een boekje van dezen aard, de vorm gewis eene bijzaak.

Digitized by Google

DE KOLONIËN

VAN

WELDADIGHEID.

TE

Ommerschans en Veenhuizen.

Het was in den herfst van het jaar 1839, dat ik mij gereed maakte naar de Ommerschans te vertrekken, waar ik, gelijk men mij zeide, gelegenheid zou vinden, om, beter dan in mijne geboorteplaats in mijne behoeften te voorzien. Ik sla de treurige dagen over, die dit besluit voorafgingen, en bepaal mij alleen tot de vermelding, dat ik mij op den 5 Nov. van dit jaar, vrijwillig aldaar aangaf. — Terstond bij mijne aankomst werd ik benevens een dertigtal anderen, die uit onderscheidene plaatsen waren aangekomen, op eene bovenzaal geplaatst, waar zich ongeveer reeds een zestigtal personen bevonden, van welke zaal wij ons niet mogten verwijderen, en met de meeste strengheid bewaard werden. Twee dagen verliepen er eer ik gekleed en ingedeeld werd, en dit laatste geschiedt niet voor dat men de kleeding der Kolonie ontvangen heeft; zijn er echter geene genoegzame gemaakte kleedingstukken voorhanden, dan moet men aldaar blijven tot dat dezelve in gereedheid zijn gebragt. Hoe verheugd was ik,

Digitized by Google

toen ik vernam dat wij dit verblijf verlaten zouden, daar deze twee dagen de ellendigste waren welke ik immer had doorgebragt. De reden daarvan is: op die bovenzaal bevonden zich ongeveer negentig personen, waaronder er een aantal waren, die zoo van Rotterdam, als van Middelburg waren aangebragt, en die niet alleen niet behoorlijk gekleed waren, maar zelfs geen linnen aan het lijf hadden, en die gedurende de reis op het schip, en zelfs in de voormelde steden in verzekerde bewaring geweest zijnde, vol ongedierte waren. Met deze menschen moest ik mijn ligging in het zich aldaar bevindende en reeds voor meer anderen gediend hebbende, stroo nemen, of mij behelpen met mij gedurende mijn verblijf aldaar op de been te houden, of op een bank door te brengen, hetwelk ik echter dan ook verkoos om mij zoo veel mogelijk voor onreinheid te bewaren. Thans tot het gewone leven der Koloniën in een zaal ingedeeld zijnde, en buiten staat om eenig landwerk te kunnen verrigten, werd ik na tien dagen in de Ommerschans te zijn verbleven, door de Directie, naar het 2e gesticht van Veenhuizen overgeplaatst De wijze waarop die overplaatsing gewoonlijk geschiedt, ten minsten, zoo als die van dat transport waartoe ik behoorde, is allerellendigst, en dit is het nog zoo veel te meer voor iemand die weet en gevoelt van geen misdadiger te zijn. Des middags ten twee uren vertrok ik met ongeveer vijftig andere Kolonisten, onder behoorlijk geleide van een Brégadier en de noodige veldwachters van de Ommerschans. Wij werden met tien mán te gelijk op een wagen gepakt. Sommigen van mijne reisgenooten werden geboeid, om welke reden weet ik niet; hiervan bleef ik echter verschoond. Omstreeks te zes ure des avonds kwamen wij te Meppel aan, alwaar de beurtschipper van die plaats naar Veenhuizen zijn schip opende om ons dadelijk in hetzelve te plaatsen, of liever te pakken. In dit schip moesten wij den nacht doorbrengen, zonder dat iemand van hetzelve mogt gaan, ja zelfs niet om de noodigste

Digitized by Google

behoeften te verrigten. Om negen ure werd aan elk ma. een pond roggebrood met kaas en koffij uitgereikt, e zoo moesten wij in de maand November den dag afwachte om verder naar Veenhuizen te reizen, alwaar wij dan oo 's avonds ten tien ure aankwamen. Dit is al hetgeen ik i de Ommerschans heb gezien en ondervonden. Ik zal mi nu bepalen tot de Kolonie Veenhuizen, en alhoewel dit gesticht in vele opzigten gelijk is, aan de Ommerschans, als wordende alle deze gestichten door een en dezelfde wet, Directie en Hoofd-ambtenaren geadministreerd, zoo is echter tusschen deze beide dit aanmerkelijk onderscheid, dat men hier wel als slaaf doch ook tevens als mensch behandeld wordt, daar men in tegendeel aan de Ommerschans geheel en al als slaaf en als beneden de menschheid wordt aangezien en behandeld.

Er bestaat een Directeur over alle de gestichten, e deze woont te Frederiks-Oord; doch elk gesticht op zic zelve heeft een Adjunct-Directeur, welke aldaar de op perste magt uitoefent. Onder hem is een Onder-Directeur belast met de comptabiliteit. Ik maak hier expresselijk melding van, om dat ik in mijn verhaal van een en ande gewag moet maken, en de lezer soms ligtelijk den Adjunct-Directeur voor den Onder-Directeur, of omgekeerd, zou houden, daar toch beiden die benamingen aan die twee Ambtenaren gegeven eene en dezelfde bedoeling hebben Voorts is er een Brégadier, een onder-bregadier en een aantal veldwachters, tot handhaving der dagelijksche Politie en orde; deze behooren meestal tot de Garnisoens-Kompagnie, en de overige zijn uit de Kolonisten genomen. Hun gewone dienst bestaat in het bezetten der posten zoo om als in het gesticht, het geleiden van de Kolonisten naar en van het werk, de kerk, en overigens naar al die plaatsen, waar hunne tegenwoordigheid vereischt wordt.

Diegenen welke zich vrijwillig voor de eerste maal naar de Koloniën begeven, moeten aldaar een geheel jaar verblijven, en kunnen, wanneer zij geene schulden hebben na

Digitized by Google

dien tijd hun ontslag vragen. Komen zij voor de tweede maal hier, dan moeten zij gedurende twee jaren aldaar blijven, mits aan oververdiensten op hun crediet te goed makende eene som van *f* 15,00; heeft men die som niet, dan kan men met drie jaren ontslagen worden, mits eene som van *f* 12,50 aan oververdiensten hebbende; heeft men die ook niet, dan kan men met de vier jaren, zonder eenige oververdiensten zijn ontslag aanvragen, hetgeen dan ook ingevolge eene Wet der Maatschappij niet geweigerd kan worden. Daar echter niemand in staat is om in twee jaren die bepaalde som aan oververdiensten te goed te kunnen maken en er zelfs velen zijn die het in drie jaren zoo ver niet brengen kunnen, zoo begrijpt men, dat dit een fijn uitgedacht middel van de Maatschappij is, om zoo doende een zeker regt op den Kolonist te houden, en hem zijn ontslag te weigeren.

Het gesticht is een ruim vierkant gebouw, dat aan de binnenzijde zaals- of kamersgewijs is ingerigt; in elke derzelve kan ongeveer tachtig personen huisvesten. Aan de buitenzijde is het verdeeld in woningen voor Ambtenaren, Magazijn, Apotheek, Winkel, en verder in kleinere woningen, die meestendeels door de militairen der alhier gestationeerd zijnde garnisoens-kompagnie bewoond worden. De zalen der Kolonisten zijn, zoo als ik zeg van ongeveer 80 man en voor elke geloofsbelijdenis zoo veel mogelijk afgezonderd. Elk man heeft zijn afzonderlijke slaapplaats, bestaande uit een linnen hangmat, een strozak, dito kussen, een laken, en twee dekens, waarover niets valt aan te merken, welke des morgens opgemaakt zijnde omhoog gehaald wordt, waardoor men dan een ruim vertrek heeft; ook is die zaal rondom gemaakt met even zoo veel kistjes tot berging van een ieders goed, en welke ook tevens voor zitbanken kunnen dienen. Het is slechts te bejammeren dat men bij het bouwen van het gesticht niet is bedacht geweest, om er secreten in te maken, daar men door dit gemis genoodzaakt is alle

Digitized by Google

avonden voor dat de deuren gesloten worden, twee tonnen of nacht privés in elke zaal te brengen welke aldaar open en bloot tot elks gerief staan, hetwelk zoo als na te gaan is, in een zaal waar 80 man slaapt, niet alleen eene zeer benaauwde lugt verwekt, maar ook hoogst schadelijk voor de gezondheid is. De reinheid zoo van het gesticht als die der Kolonisten laat veel te wenschen over. Men moet zeer voorzigtig en op zijne hoede zijn om zuiver te blijven. Het is wel waar dat men alle week zijn vuile goed in de wasch kan geven, doch hoe wordt dit gewasschen? Soms kan men zien dat het goed nat is geweest, en dikwijls ontvangt men het veel onzuiverder terug dan men het gegeven heeft. Hierover zijn reeds meermalen klagten met het goed in de hand, bij de Directie ingebragt, doch de zaak blijft zoo als die is. Men kan afzonderlijk en voor eigene rekening laten wasschen, doch dit is de bedoeling der Maatschappij niet, en ieder kan zulks ook niet laten doen.

Twee dagen na mijne aankomst te Veenhuizen, vervoegde ik mij bij den Onder-Directeur, hem overleggende mijne behoorlijk in orde zijnde papieren, tevens verzoekende om op deszelfs, of op een of ander Bureau geplaatst te mogen worden, waarop genoemde Heer mij tot antwoord gaf: » dat er op dit oogenblik geene vacature was, maar dat » hij mijne aanvraag met de overgelegde stukken, bij de » door hem reeds van anderen ontvangen stukken zou » nederleggen, daar zijne gewoonte was, om alzoo elk op » zijne beurt te kunnen plaatsen." Daar ik op dit gezegde niets konde aanmerken, leefde ik in de hoop van spoedig eenige verdiensten te zullen krijgen, eenige maanden zoo voort. Ik sprak er echter eindelijk met dezen en genen over en hoorde toen tot mijn verwondering dat er reeds twee vacatures geweest en deze ook reeds vervuld waren, en wel door lieden die niet vroeger dan ik daarom hadden gevraagd, dewijl zij later dan ik te Veenhuizen waren aangekomen.

Dit bevreemde mij echter, daar ik vermeende, op het

Digitized by Google

woord van een Onder-Directeur te mogen rekenen. Bij nader onderzoek, bevond ik dat dit met de waarheid over een kwam. Voorts werd mij verhaald dat genoemde Onder-Directeur voor stelregel had, om alle menschen, het zij gemeend of niet met eene toekomstige hoop te vleijen, en daarin te laten sterven, hetgeen mij dan ook gebleken is waarheid te zijn, alzoo ik nimmer geplaatst ben geworden. Of nu omtrent mij, nog bijzondere redenen bestonden is mij onbekend, maar indien de lezer, zoo goed als ik bekend was, met het persooneel, hetwelk aan het Bureau van den Onder-Directeur werkzaam is, zoude ik er welligt en niet ongegrond meer van kunnen zeggen; doch thans wil ik hierover liefst zwijgen.

Niets te doen hebbende, kon ik de inwendige gesteldheid der Kolonie des te beter gadeslaan, en vernam al dadelijk, dat iemand die zich tot de Maatschappij van Weldadigheid wendt, ten einde op eene eerlijke wijze, door vlijt en arbeidzaamheid in de behoeften van zijn huisgezin te kunnen voorzien, zich bedrogen vindt. Er wordt, ja, aan een ieder werk verschaft, en ik zal daarom met één voorbeeld de gewone handelwijs der Maatschappij aantoonen, hetgeen den lezer genoegzaam in staat zal stellen om te kunnen oordeelen. *Bij voorbeeld:* een timmermansknecht die gehuwd is, en drie kinderen heeft, een van 3, 5 en 7 jaren oud, bevindt zich zonder werk, heeft te veel eergevoel om onderstand te vragen, kan zulks ook soms niet krijgen, en besluit om met zijn gezin zijne toevlugt tot de Maatschappij van Weldadigheid te nemen, om, zoo als er velen denken, door arbeidzaamheid, in de behoeften van zijn huisgezin te voorzien. Hij komt alhier met zijn gezin aan, en wat gebeurd er nu? De man wordt van de vrouw gescheiden, en de kinderen van de ouders; die van 7 jaren gaat naar het 3e gesticht, en de twee anderen gaan in de kinderzaal onder het bestuur van een zoogenaamde kindermoeder. Deze hartver-

Digitized by Google

scheurende tooneelen zijn ijsselijk, en meermalen ben ik er ooggetuige van geweest. Men moet waarlijk alle menschelijk gevoel verloren hebben, indien men dit zonder tranen in de oogen kan aanzien, te meer als men nagaat den armoedigen staat waarin die kinderen zich bevinden.

Des Zondags-middags mag de vader met de kinderen, onder behoorlijk toezigt, bij de moeder komen, en dan kunnen zij elkander troosten. Is de man nu zoo gelukkig dat hij op den timmermans-winkel kan komen, dan is hij ten minsten bij dat vak waartoe hij behoort, maar kan dit niet, dan moet hij land- of fabriekwerk doen, waartoe hij natuurlijk doorgaans weinig geschiktheid heeft en dat hem dus mindere verdiensten geeft. Geen ambachtsman mag meer dan *f* 3,00 per week verdienen, en dit ontvangt hij volgens het onderstaande tarief.

TARIEF.

VERDIENSTEN.	ZAKGELD.	OVERVERDIENSTEN.	VERDIENSTEN.	ZAKGELD.	OVERVERDIENSTEN.
van *f* 3,00	*f* » 28	*f* » 14	van *f* 1,50	*f* » 12	*f* » 06
» 2,90	» 27	» 14	» 1,40	» 11	» 05
» 2,80	» 26	» 13	» 1,30	» 10	» 05
» 2,70	» 25	» 13	» 1,20	» 09	» 04
» 2,60	» 24	» 12	» 1,10	» 08	» 04
» 2,50	» 23	» 12	» 1,00	» 07	» 03½
» 2,40	» 22	» 11	» 0,90	» 06	» 03
» 2,30	» 21	» 11	» 0,80	» 05	» 03
» 2,20	» 20	» 10	» 0,70	» 04½	» 02½
» 2,10	» 19	» 09	» 0,60	» 04	» 02
» 2,00	» 18	» 09	» 0,50	» 03	» 02
» 1,90	» 16	» 08	» 0,40	» 02½	» 01½
» 1,80	» 15	» 07	» 0,30	» 02	» 01
» 1,70	» 14	» 07	» 0,20	» 01½	» 00½
» 1,60	» 13	» 06	» 0,10	» 01	» 00

Blijkens dezen Staat ontvangt iemand, die *f* 3,00 in de week heeft verdiend, onverschillig waaraan, 28 cen-

Digitized by Google

ten, en worden zijne oververdiensten, zoo als men die gelieft te noemen, a 14 centen op zijn crediet in zijn zakboekje ingeschreven, welke oververdiensten, bij het ontslag worden uitbetaald, zoo dat er van de *f* 3,00, in het geheel door de Maatschappij 42 centen worden uitbetaald, terwijl het overige in het fonds van onderhoud ten voordeele der Maatschappij blijft. Hier komt nu nog bij dat de Maatschappij uit de gemeente- of Stadskas, waar toe de Kolonist behoort, een jaarlijksche bepaalde som ontvangt, naar gelang der Cathegorie, waarin de Kolonist valt.

Hieruit blijkt dus genoegzaam, dat iemand, die zich van het werken in de Maatschappij kan onthouden, veel meer wint dan zij welke dat niet kunnen doen, daar iemand die gedurende een geheele week, in weer en wind op het land een uur, of een half uur ver weg moet gaan werken, meerder dan 28 centen aan zijne kleeding slijt.

Elk man ontvangt bij zijne aankomst in de Kolonie een zwart peijen buis, met groenen kraag; een witte op garen ketting geweven, ruige wol katoenen broek; een linnen broek en buis; twee katoenen hemden; twee paar wollen koussen; een halsdoek; een gebreide pet, en een paar klompen, welke hem voor le mise, zoo men het noemt, gegeven worden. Heeft hij nu in het vervolg van tijd eenige kleeding noodig, dan ontvangt hij die op rekening, doch ik kan juist niet zeggen dat die kleeding voor den civielste prijs wordt afgeleverd, wanneer men in aanmerking neemt de kwaliteit der goederen, en dat alles eigen fabrikant is.

Zie hier het tarief voor kleeding.

1 Peijen Buis. . .	*f* 5,15	1 Pet.	*f* 0,95
1 Witte K. Broek. .	- 2,70	1 paar Koussen. . .	- 0,95
1 Linnen Broek. . .	- 1,45	1 Halsdoek. . . .	- 0,35
1 dito Buis. . .	- 1,70	1 paar Klompen. . .	- 0,25
1 Hemd.	- 1,15		

Digitized by Google

Ieder Kolonist maakt 's weeklijksch voor zijn Kleedings-fonds te goed 23 centen, waarvan ook alle maanden de reparatiën betaald moeten worden, welke gedurende dien tijd, aan, om, en in het gesticht gedaan zijn, hetwelk gewoonlijk 25 à 30 centen per maand beloopt, zoodat ieder kolonist 's jaarlijks na aftrek dier reparatien voor zijne kleeding te goed maakt eene som van *f* 8,87½. Immers zoo is het gedurende het jaar 1840 geweest, en deze som is veel te gering voor een landwerker, om in al zijne benoodigdheden te voorzien. De reparatie, zoo als boven is vermeld, wordt 's maandelijksch geregeld door den Directeur, die daarvoor van Frederiks-oord naar Veenhuizen en de Ommerschans moet reizen, tegen behoorlijke reis- en verblijf-kosten.

Om welke redenen die uitgaven gedaan, en die rekening door den Directeur zelven, opgemaakt moet worden, zal ik met stilzwijgen voorbij gaan, daar, indien ik aan het vragen wilde blijven, er nog al vele vragen van dien aard te beantwoorden zouden zijn. Bijv. Waarom moeten er alle jaren en op onderscheidene tijden zoo vele inspectiën plaats hebben, zoo door den President in loco der Maatschappij van Weldadigheid, als door den Directeur voor de administratie, en den Inspecteur der Koloniën? Zoude men die menigvuldige inspectiën welke door deze hoofd-ambtenaren gedaan worden, en welke reeds zulke groote bezoldigingen trekken, niet op de eene of andere wijze kunnen verminderen, en daardoor de Maatschappij bij gelijk nut, veel minder kosten veroorzaken? Gewisselijk ja; want naar mijn inzien kan bij de algemeene telling, welke eenmaal 's jaars plaats heeft, even zoo goed als bij de monstering in den militairen stand, de inspectie plaats hebben over de kleeding, het Meubilair, de Bouwgereedschappen enz; waardoor men aanmerkelijke groote sommen zoo van reis- als verblijfkosten van die heeren, voor de Maatschappij zouden uitwinnen.

De voeding welke aan ieder Kolonist van wege de

Digitized by Google

Maatschappij per dag wordt verstrekt, is des morgens een pond brood, hetwelk uit $\frac{3}{4}$ aardappelen en $\frac{1}{4}$ rogge bestaat, en zoo als na te gaan is, niet dat voedsel geeft' als ware het van enkelde rogge gebakken; doch indien het goed bewerkt, en een dag vroeger gebakken wordt, waaraan het nog al dikwijls ontbreekt, is de smaak van dit brood zeer goed. Voor het middageeten wordt voor elken Kolonist 3 N. kop aardappelen, wanneer die zonder groentens gegeten worden, en $2\frac{1}{2}$ N. kop, wanneer die met groentens gegeten worden, ontvangen. 2 N. looden zout, 3 N. looden rundvleesch, 4 N. looden schapenvleesch, of 2 N. looden spek. Ook wordt er eens in de week erwtensoep, en gortsoep gegeten; doch vrijdags geen vleesch.

Toen ik mij naar de Kolonie begaf, begreep ik zeer wel, dat er dagelijksch geen gebraden vleesch voorgezet zou worden, maar ik dacht toch, en ben daarin nog te meer door voorname deskundigen in gesterkt, dat, wanneer men werken wilde, men immers en ten minsten zoo veel zou kunnen verdienen om als een gering ambachtsman daarvan te kunnen leven; maar daar is geen mogelijkheid op. Welligt zegt iemand, dat het bovengemelde voldoende is voor een middagmaal, daar men toch bij den ambachtsman in zijn gewoon huishouden die kwantiteit niet gebruikt; en dat is ook zoo. Maar ik moet hier op aanmerken, dat in het soort dier aardappelen dat voedsel niet is, wat men hier te lande in de aardappelen heeft; dat de buitengewoone groei dier aardappelen veel bijdraagt tot groot verlies bij het schoonmaken derzelve en dat, ofschoon de kwantiteit groot toeschijnt, men tevens dient te bedenken, dat men het hiermede doen moet tot aan den volgenden morgen.

Des morgens om $4\frac{1}{2}$ of 5 ure ontvangt men zijn vijf oncen versch, nat, gebakken aardappelenbrood; ik zeg nat, om dat het met water in plaats van meel, opgemaakt wordt, om alzoo des te beter het gewigt te houden. Dit is opgegeten voor dat de man om zes ure aan zijn werk

Digitized by Google

gaat. Tegen 12 ure 's middags komt hij te huis, en gebruikt het middageeten, waarvan men wel opgeblazen maar niet verzadigd wordt, zoo dat men tegen 5 ure 's middags weder honger heeft. De aardappelen zijn alhier het eenigste voedsel der Kolonisten, en waren dezelve nu nog maar zoo als men die in Holland vindt, dan zoude het nog iets zijn, doch zij zijn hier van buitengewoone grootte, van binnen hol, en waterachtig. Het vleesch en vet dat men voor het middageeten ontvangt, mag dikwijls geen vleesch of vet genoemd worden. Men heeft in het Gesticht veel Drentsche schapen in eigendom. Zoodra er nu zijn die, om welke redenen ook, niet meer bevallen, of naar genoegen der Maatschappij zijn, worden dezelve geslacht, en ik zag bij zulk eene gelegenheid meermalen, dat de 10 geslachte schapen aan de vier kwartieren slechts 30 N. ponden te zamen wogen, waaruit men genoegzaam kan zien dat er niet veel vleesch, nog veel minder vet aan is. Met het rundvleesch is het anders gesteld. Wanneer dit geslacht en afgehakt is, gaat ieder ambtenaar daarvan koopen, zoo veel en in die kwaliteit als hij verkiest. Als deze voorzien zijn, zijn er nog ongeveer 130 huishoudens van Veteranen, die ook koopen komen, doch indien het vleesch niet naar hun genoegen is, zoo als meermalen gebeurt, dan neemt niemand vleesch, en nu is het geen wat over blijft voor de Kolonisten. Wie zal nu zeggen dat de Kolonisten het beste vleesch ontvangen?

Om kort te gaan, de man die niets anders heeft, dan zijn pond brood, en eens warm middageten zoo als de Maatschappij voorschrijft, kan op den duur niet gezond blijven; het ligchaam verzwakt meer en meer en de man vraagt om brood met de dood op de lippen, tot hij eindelijk in den dood gaat, om in betere gewesten over zijn bedrogen hoop te klagen.

In het begin van 1840, werd long, lever, hart en kop, en zulks onder toezigt van een thans nog bestaand Amb-

Digitized by Google

tenaar, ook voor goed vleesch toegewogen, waarover groote ontevredenheid bestond, en dit heeft ook al veel bijgedragen, dat er op den 2e Paaschdag van dat jaar groote bewegingen hebben plaatst gehad. Het was dien middag, dat er voor de vierdemaal gortsoep was gegeten, welk eten schielijker honger verwekt, dan nog wel ander voedsel. Uit hoofde van den feestdag was de winkel gesloten, zoodat er gebrek aan brood was; en zelfs diegenen honger moesten lijden, die met geld in de hand kwamen; eene onredelijkheid die aan te meer onmenschelijkheid grenst. Of zou de Maatschappij het vasten op een feestdag ook onder de middelen rekenen ter bevordering van zedelijkheid onder de Kolonisten? Hierover nu ontstonden er groote bewegingen, en er werd algemeen verlangd dat men slechts dien avond het brood dat reeds in de keuken lag zou geven, hetgeen men Dingsdag s' morgens moest ontvangen, want op deze wijze kon een ieder in zijne behoeften voorzien, daar Dingsdag morgen de winkel open was, en men daar verder voor zijn geld het noodige kon bekomen. Dit echter weigerde de toenmaligen Adjunct-Directeur, en toen de menigte dit vernam, drongen zij er op aan om zulks met geweld te eischen, hetgeen dan ook is geschied, zoo dat het verlangde brood dien avond nog is uitgereikt geworden. Nu waren de gemoederen in gisting en men wilde Dingsdag morgen niet aan het werk gaan voor dat men weder brood ontvangen had. Hierop begaf zich de toenmaligen Adjunct Directeur, met de zich thans nog aldaar bevindende Onder-Directeur, naar eenige benedenzalen, ten einde het volk naar hun werk te doen gaan; doch dit behoefde niet; men weigerde zulks niet wanneer er slechts brood gegeven wierd, en in dit geval zou men dadelijk aan het werk gaan. Hierop had de Adjunct-Directeur de onvoorzichtigheid en zoo ik vermeen de onbevoegdheid, om aan een Kolonist een slag in het aangezicht te geven, waarop de menigte in zulk eene woede geraakte, dat die twee Heeren zich met de vlugt hebben moeten redden.

Digitized by Google

Thans was alles wat in en om het Gesticht was in rep en roer. Op de binnenplaats liepen de meeste Kolonisten door elkander, vloekende, en zwerende, en om brood schreeuwende. Ieder, die zoo als ik oog getuige hiervan ware geweest, had wel gezien dat er groot misnoegen bestond, doch dat er geen plan beraamd of bedacht was om oproer te maken. Indien daartoe plan ware geweest, had zulks ten doel moeten hebben, om zich met de vlugt uit de Kolonien te kunnen verwijderen, of te plunderen, hetgeen niet is geschied zoo als uit het volgende zal blijken. Dadelijk na de vlugt dier twee Heeren vertoonde zich de kaptein van de aldaar liggende Garnizoens-Kompagnie, ten einde zich te informeren wat van de zaak was. Hierop bragten eenige Kolonisten uit naam van alle hunne klagten in, met dat gevolg dat deze kaptein de waarheid derzelve erkende, doch hen tevens toevoegende dat men op deze wijze niet alzoo behoorde te werk te gaan, maar dat zij hunne klagten bij de Directie moesten doen. Voorts vroeg hij of zij aan hun werk zoude gaan wanneer zij brood ontvingen, hetgeen toestemmend werd beantwoord. Hierop werd er toen brood uitgedeeld, en na het ontvangen van hetzelve, ging ieder weder aan zijne gewone werk, en men heeft van geen twist of eigenlijk genoemde hongersnood meer hooren spreken. Zie daar in het kort en naar waarheid het gebeurde, hetwelk aanleiding heeft gegeven tot een geregtelijk onderzoek. Sedert dien tijd is de toenmalige Adjunct-Directeur van het Gesticht vertrokken, en moet indien ik wel geinformeerd ben, zich voor den bevoegden regter over zijn gehouden gedrag en administratie verantwoorden.

Thans is er voor dit Gesticht een nieuwe Adjunct-Directeur benoemd, en het is dan ook aan deze te danken, dat er geen long, lever, hart, of kop meer voor goed vleesch wordt toegewogen. Hij doet al wat in zijn vermogen is om het lot van de ongelukkigen te verzachten, en heeft tot dien einde vele veranderingen te weeg ge-

Digitized by Google

bragt, welke voor de Maatschappij niet nadeeliger, voor den Kolonist niet voordeeliger, maar veel aangenamer zijn. Hij draagt zorg voor de geringste dingen, wanneer zulks alléén van hem afhangt, en het is ook van hem dat men als mensch wordt aangehoord en toegesproken.

De arbeid in het Gesticht is verdeeld in drie klassen, te weten: 1e Veld-arbeid, 2e Fabriek-arbeid, en 3e verschillende arbeid, beginnen allen hunne werkzaamheden, des zomers om zes ure des morgens en eindigen dezelve om zes ure des avonds.

Tot de 1e behooren al de zulken, zoo vrouwen als mannen, welke geen gebreken hebben, en alzoo geschikt zijn tot landwerk, deze gaan gezamentlijk bij ploegen van 20 of meer personen naar buiten. Bij elke ploeg is een onder baas gevoegd, benevens een Veldwachter, die gehouden is zijn onderhebbenden weder op den bepaalden tijd binnen te brengen. Het te zamen werken van mannen en vrouwen op het land, kan ik in het geheel niet goedkeuren, daar zulks aanleiding geeft tot menige zedeloosheid, waarvan de bewijzen maar, helaas! al te veel voorhanden zijn, en is de inrigting op dat punt in de Ommerschans veel beter, dewijl elk zijn bijzondere weg en werkplaats heeft. Tot de 2e behooren dezulken van beide kunne, welke voor land arbeid ongeschikt, of met het Fabriek-werk bekend zijn; deze gaan zonder geleide, alzoo de Fabriek in het gesticht geplaatst is. Men houdt zich aldaar onledig met het maken van al wat tot de kleeding en ligging ten diensten der Kolonie, bestemd is, doch deze werken des winters tot des avonds acht ure, iets hetgeen ook al veel aanleiding geeft tot ongeregeldheden, daar een Veldwachter welke reeds hoog van jaren niet toereikend is, om zulks op onderscheidene Zalen te keer te gaan. Tot de 3e behooren die, welke eene vaste betrekking hebben, Ambachtslieden, en diegenen, welke omloopend werk verrigten. Hieruit ziet de lezer, dat de landbouw verrigt wordt door menschen, welke veelal dat werk nimmer ge-

Digitized by Google

zien of gedaan hebben, en waarvan er vele, zoo niet met kwaden wil, immers geheel en al onverschillig zijn, of het werk goed gedaan is of niet.

Het beheer van den geheele veldarbeid is voor ieder gesticht opgedragen aan een Land-Directeur; deze heeft onder zich Wijkmeesters, die ondergedeeltens van land besturen, en tevens zelven boeren zijn, en daarna zijn er de Boeren op de Hofstede geplaatst; welke daarover het toezigt hebben, doch onmiddelijk onder de bevelen van den Land-Directeur en Wijkmeester staan.

Alle deze personen hebben hun vast inkomen, slaan alzoo met dien ijver alles niet gade, gelijk zulks bij den gewonen landman geschiedt. Tot voorbeeld hiervan strekke, dat men in het laatst van de maand October van 1840, wanneer men veel aanhoudende regen had, en alzoo het water wassende was, de goed gewonnen garst van de hooge landen in de schuuren bragt, daar men die, welke op laag land geveld lag, liet verdrinken en bederven. Goed hooi heb ik ook in die maand October zien binnen halen, hetwelk reeds lang bij goed weder had binnen kunnen zijn. Het dekken der aardappelenkuilen moest eerst geschieden, na dat het reeds een paar dagen gevroren had, waarvan het gevolg is geweest, dat er in de maand April reeds een groot gedeelte daarvan waren bedorven, en de overige zoo zoet van smaak waren, dat het onmogelijk was dezelve te eeten, om welke redenen dan ook den Adjunct-Directeur azijn liet uitdeelen.

Waaraan dit te laat zorgen van een en ander is toe te schrijven begrijp ik niet, daar er handen genoeg zijn om zulks in tijds te kunnen verrigten. Of zoude men zulks ook voorbedachtelijk kunnen doen, om daardoor voor het dagelijksch gebruik meerder te moeten inkoopen, of om daardoor een overtuigend bewijs van verlies of bederf te hebben, ten einde dit aan de Maatschappij in rekening te kunnen brengen? Ik moet dit met stilzwijgen voorbij gaan; maar dit is zeker, en ik durf er opentlijk vooruitkomen,

Digitized by Google

dat, zoo lang de Maatschappij heide gronden ontgint, en op de thans gebruikelijke wijze derzelver landbouw voortzet, zij hoe langer hoe meer bij de reeds bestaande over groote schuld, die schulden moet vermeerderen. Het is niet alleen met den landbouw, maar in het algemeen met alle dingen gelegen, men wacht met alles tot op het laatste oogenblik, wanneer dan alles in overhaasting afgemaakt moet worden, zoodat het dikwijls gebeurt dat het werk slechts ten halve gedaan is. Er is in de maand Julij een bovenzaal onder het dak in order gebragt, tot huisvesting van 80 personen, de pannen van het dak lagen wel behoorlijk, doch los en niet aangestreken. Hierover werd aan den Adjunct-Directeur geklaagd, welke dan ook in mijne tegenwoordigheid de belofte gaf, dat zulks in orde zouden worden gebragt, doch bij den laatst voorledenen en strengen winter was zulks nog niet geschied, zoodat er van meer dan eenen kant over de koude en wind geklaagd werd. Daar er echter door de aanhoudende vorst geen mooglijkdeid bestond, om het dak digt te maken, besloot den Adjunct-Directeur om de openingen voorlopig met papier digt te laten plakken, hetgeen dan ook op Kersmis gebeurde, doch bij het eerste dooiweder van zelf weder los ging, en alzoo dubbeld werk en kosten veroorzaakte.

Er bestaat in het gesticht een afzonderlijke zaal welke ingerigt is voor een zieken-zaal. De geneesheer welke een half uur van hier aan het 3e gesticht woont, komt om den anderen dag de zieken bezoeken, zendt dezulken weg welke weder hersteld zijn, en neemt die genen op, welke zich onder een of ander voorwendsel, of ziekten aanmelden. Is er op een oogenblik dadelijke geneeskundige hulp noodig, dan wordt zulks toegediend door den aldaar zijnde Apothecar. Daar ik gelukkig genoeg ben geweest om nimmer van hetzelve gebruik te moeten maken, kan ik bij eigene ondervinding daarover verder niets zeggen, dan alleenlijk, dat ik met verwondering gezien heb, dat

Digitized by Google

hoe lang ook de zieken welke zich aldaar bevinden in de ziekenzaal blijven, (ik kan iemand, welke aldaar acht maanden is verbleven) en ofschoon zij in beterschap toenemen, zij zich nimmer van hunne legerstede moge begeven, nog veel minder eenige versche lucht inademen, of zich daar aan gewennen.

De school voor het onderwijs der jeugd welke alhier bestaat is zeer wel ingerigt; het is maar slechts te betreuren, dat de kinderen welke daarvan gebruik maken, weinig of geene vorderingen maken, hetgeen mijns inziens veelal veroorzaakt wordt, door dat het onderwijs door eenige meergevorderde jonge lieden wordt gegeven, zonder dat de meester dit onderwijs gadeslaat of er een goed toezigt over houdt. Zoo heb ik een jongeling van 18 jaren gekent, welke als kind met zijne moeder en zusters in het gesticht was gekomen, en thans met zijn ontslag ging, die na reeds jaren lang eerst op het dag- en later op het avondschool was geweest, nog niet behoorlijk kon lezen veel minder schrijven dan alleen zijn naam.

Is het onderwijs voor de jeugd gelijk ik zeide, van weinig aanbelang, nog erger is de opvoeding der jeugd op het 3e gesticht, waar naar mijn gissing 5 à 600 weezen zijn, zoo jongens als meisjes, die aldaar blijven tot dat zij den ouderdom van 22 jaren bereikt hebben. Ik heb er vele gezien en gesproken, daar die kinderen des Zondags in het 2e gesticht kwamen; maar men moet zich verwonderen over de onzedelijke taal, welke men van hen hoort. In geen publiek huis noch in de kazernen hoort men die taal welke zij durven uitslaan, en dat weten en doen zij enkel en alleen bij overlevering en navolging van anderen, daar zij genoegzaam als in de wieg hier gekomen zijn.

Deze kinderen nu werken meerendeels op het land of doen eenig ander werk in de zalen, of de fabriek, hetgeen hun van geen nut kan zijn voor hun volgend leven, daar al wat zij van het werken hier geleerd hebben, ongeschikt

Digitized by Google

is om daar mede in de gewone Maatschappij te regt te komen. Deze kinderen gaan met hun 22e jaar, of daarboven, uit het gesticht naar hun geboorteplaats, en zij die nu van een of ander weeshuis naar hier zijn opgezonden, ontvangen als dan hun uitzet. Zoo staan zij dan op eens, als vreemdelingen, onbekend en zonder iets geleerd te hebben, waarmede zij den kost kunnen verdienen, zonder ondervinding in eene gansch andere wereld, en zijn weldra zonder werk en zonder brood.

Wat zijn nu dikwijls de gevolgen hiervan? Dat de meisjes zich eerst aan een liederlijk, ontuchtig leven overgeven, en alzoo van kwaad tot erger komen; dat de jongens, indien zij daarvoor geschikt zijn, zich in 's Lands of zeedienst begeven, of in kwaad gezelschap vervallende op het pad der ondeugd laten medeslepen, en eindelijk tot zij hunnen rampzaligen loopbaan in de tuchthuizen eindigen. Ik zou over dit onderwerp nog vrij wat zeggen kunnen, doch acht dit weinige genoegzaam om aan te toonen, hoe voortreffelijk er gezorgd wordt voor de opvoeding der jeugd, om hen als goede burgers der maatschappij te vormen,

Ik heb hier een jong mensch van nog geen 17 jaren aangetroffen, die voor zijne jaren een gezond oordeel bezat, doch wegens zijne losbandige levenswijze, ter verbetering voor een jaar door zijne ouders naar de Kolonie was gezonden. Deze ouders verwachtten nu dat hun zoon tijdens dat jaar van niets anders dan van iets goeds zouden hooren en alzoo het voorledenen vergeten zijn. Maar wat vernamen zij bij de terugkeer in het Vaderlijk huis? Dat hun zoon niet gebeterd, maar wel verergerd was, dewijl hij nu op de Hooge-School der ondeugd was geweest. Hij was in dat jaar geperfectioneerd in al wat hij vroeger niet wist, en had proeven kunnen nemen waartoe hij vroeger zoo geen gelegenheid had gehad als hier.

Er zijn hier twee Predikanten van de Nederduitsche Hervormde Gemeente, een Pastoor en een Kapellaan van

Digitized by Google

de R. Catholijke godsdienst, en een Israëlitische Leeraar, benevens even zoo vele kerken, die alle voorzien zijn van Pastorijen, en gelegen zijn tusschen het 1e en 2e gesticht, ongeveer 20 minuten gaans van hier verwijderd. Daar ik tot de eerst gemelde geloofsbelijdenis behoorde, kan ik over deze bij eigene ondervinding het beste spreken. Op Zon- en Feestdagen wordt er behoorlijk kerk gehouden, doch in den Winter gebeurt het wel, dat zulks uit hoofde van regenachtig weder des Zondags maar eens geschiedt. Des morgens om 9 en des namiddags om twee uren, moeten er van elke gereformeerde Zaal 18 à 20 man op hunne beurt ter kerke gaan; die genen echter, welke niet verkiezen zulks te doen, kunnen zich door een ander doen vervangen; de Maatschappij *levert het getal*, en vraagt er niet na wie dat uitmaken. Deze uitverkorenen moeten zoo wel in den Winter als in den Zomer met witte broeken gekleed zijn; heeft men er geen, en komt men alzoo met een gekleurde broek, dan wordt men door den Onder-Directeur terug gezonden, als ongeschikt om de Godsdienstoefening bij te wonen!!

Toen ik voor de eerste keer de Godsdienstoefening bijwoonden, was ik zeer verwonderd te zien dat bijna niemand een Bijbel of Kerkboek had, en ik hoorde dan ook, dat dezelve van wege de Maatschappij niet wierden uitgegeven, maar men dezelve voor eigene rekening konde bekomen, waarvan er natuurlijk weinigen gebruik maakten. Maar nog grooter was mijne verbazing toen ik bij het gaan naar de kerk, en het terug keeren uit dezelve, de allergoddeloosste taal en verwenschingen hoorde uitslaan; ja het gaat er zoo erg toe dat de mannen aan de vrouwen, en zoo wederkeerig onder de predikatie door zekere teekens, welke zij onderling verstaan, elkander allerlei onbetamelijke mededeelingen doen, zoodat het geheele kerkgaan, ten minste voor het grootste gedeelte, geen Godsverheerlijking is. Eenmaal in de week wordt er Catechisatie gehouden voor diegenen, welke hun belijdenis willen doen; ik zeg

Digitized by Google

willen, want niemand wordt, hetzij jong of oud hiertoe genoodzaakt, of aangespoord, en daar er geen boeken tot dat einde voorhanden zijn, wordt zulks uit het hoofd geleerd. De Bediening van het H. Avondmaal wordt er ook geregeld gehouden; maar de wijze waarop vele Kolonisten hiervan gebruik maken, is allerligtzinnigst en onbetamelijkst; en vaak hoort men den man, die zoo even aan de Heilige maaltijd uiterlijk zijne boetvaardigheid heeft aan den dag gelegd, door de onzedelijkste uitdrukkingen bewijzen, dat geheel andere beginselen dan berouw en boetvaardigheid zijn gedrag en zijne houding bestuurden. Welligt ontstaat er bij iemand de vraag, of hier omtrent geen orde is, en of daar niet voor gezorgd wordt? en hierop antwoord ik gerustelijk, *Neen*. De Maatschappij laat een ieder zoo hij is, en bemoeit zich daar niet verder mede, indien de Kolonist slechts werkt en de belangen der Maatschappij bevordert is dit genoeg, onverschillig of hij voor het overige een zedeloos leven leidt of niet. De Leeraars die hier van niet onkundig zijn, ten minsten het niet moeten zijn, en wier pligt het was om zulks zoo veel mogelijk door krachtdadige middelen tegen te gaan, bemoeijen er zich ook niet mede, daar gedurende mijn anderhalfjarig verblijf te Veenhuizen, den oudsten Predikant slechts éénmaal in het gesticht is geweest; die zoo hij voorgaf, die genen kwam bezoeken, welke verhinderd werden, de openbare Godsdienstoefening bij te wonen. Dezen liet hij allen op eenen avond in de maand November 1840 bij een komen, als wanneer hij een korte toespraak hield uit Joh. 3 vs. 16. en dezelve besloot met het zingen van het 10e vers uit Ps. 68, en gebed. De jongere Predikant heb ik nimmer in het gesticht gezien, doch wel zien voorbij gaan, wanneer bij dezen of genen eene bijeenkomst of partij was. En wat het bezoeken van zieken betreft, zulks wordt ook door den oudsten Predikant gedaan, die, wanneer men hem laat verzoeken, nog al geredelijk koomt, doch altoos niet dienzelfden dag, maar

Digitized by Google

doorgaans daags daaraanvolgende, wanneer het wel gebeurd is, dat de lijder reeds het tijdelijke met het eeuwige had verwisseld. Ik kan niet nalaten hier op te merken dat de R. C. Geestelijken zich in dit opzigt zeer voordeelig van de Prot. Predikanten onderscheiden, en ook oneindig meer moeite doen, om de bestaande onzedelijkheid te weren; zelfs de Israëlitische Leeraar is ijveriger dan de Geref. Predikanten. Hoewel deze Heeren alle dezelfde verschooning hebben, indien ik het verschooning noemen mag. Bijv. dat zij ver weg van het gesticht wonen, dat de weg slecht is, of iets dergelijks, zoo laten zij zich nooit te vergeefs om hunnen bijstand bidden, maar komen dadelijk de lijder bezoeken, onverschillig of het dag of nacht is. Is de lijder des morgens nog in wezen, dan ziet men die Heeren onvermoeid het Hospitaal bezoeken en naar hun vermogen alles doen, om de laatste oogenblikken van den ongelukkigen te verzachten. En tot wering der zedeloosheid doen deze laatstgenoemde Heeren al het mooglijke, daar zij niet slechts van tijd tot tijd, maar aanhoudend en op verschillende tijden, in de zalen van hun geloofsgenooten komen, ten einde den een of den ander herderlijk toe te spreken, en te vermanen.

Vele der Kolonisten zijn menschen zonder opvoeding, en die door hun meerder of minder verkeer in soortgelijke huizen, het weinige gevoel van menschlijkheid wat zij vroeger bezaten hebben verloren, en die in hun levenswijze en omgang aan een redeloos dier gelijk zijn. Velen vindt men er ook die het zij eens of meermalen, zoo correctioneel als crimineel zijn veroordeeld geweest, en deze zijn vooral niet het aangenaamste voor den omgang. Het is vooral dit soort van lieden, onder welke men de meeste ontevredenen over de Maatschappij aantreft, en velen wenschen hunne gevangenis terug. Ja het is zoo ver gegaan dat drie Kolonisten, ten gevolge van een begane misdaad, waarvan de daders onbekend waren gebleven, zich vrijwillig bij geschrifte als die daders bij den bevoegden

Digitized by Google

regter hebben aangemeld, voor welke misdaad zij dan ook hebben te regt gestaan, waarop één hunner voor vijf jaren crimineel werd veroordeeld, doch de twee overigen bij gebrek aan genoegzaam bewijs vrij gesproken, en weder na de Koloniën Veenhuizen terug gebragt. Deze zijn nu degenen welke het eerste en beste geëmploijeerd worden, en ik zoude daarvan een aantal voorbeelden met name kunnen opnoemen, doch hetgeen ik echter uit kiesheidshalven vermijd. Met zulke menschen moet men niet alleen dagelijksch omgaan, maar zij zijn dikwijls in betrekkingen geplaatst, die hen over anderen eenig gezag geven.

Nu gevoelt een ieder zeer ligt, hoe smartelijk het voor iemand is die onbesproken van gedrag, en niet beroofd van alle eergevoel zich hier bevindt, om met die menschen in zeden en redeneringen over een te komen.

De Maatschappij doet alle hare betalingen aan de Kolonisten in papierengeld, hetwelk bestaat uit kaartjes, allen wel van een en dezelfde groote, maar niet van een en dezelfde waarde. Men vindt er van 50. 25. 10. 5. $2\frac{1}{2}$. en 1 Cent, doch elk kaartje heeft een bijzonderen rand tot kenteeken, en is daarenboven voorzien van twee bijzondere handteekeningen, als een van den Directeur voor de administratie, en een van den Inspecteur der Kolonien. Met deze kaartjes kan men in de Koloniale winkel, welke in het gesticht is, alles koopen wat de Maatschappij verkiest te laten verkoopen daar die winkel onder het beheer en ten voordeele der Maatschappij is. Heeft men iets noodig dat er zich niet in bevindt, dan kan men dat in de buiten het gesticht gelegene winkel krijgen, doch tegen betaling in Nederlandsche munt. Moet men nu voor zijn ontvangene Koloniale munt, Nederlandsche munt opwisselen dan is men verpligt, zoo als gewoonlijk de koers is, om 20pCt. opgeld te geven, en soms meer, zoodat, wanneer men van de Maatschappij *f* 1,20 ontvangen heeft, men dit slechts op *f* 1,00 kan rekenen.

Er bestaat hier een reglement van tucht in het gesticht,

Digitized by Google

waarvan een Extract in elke Zaal is aangeplakt. Ieder, welke zich aan de bepalingen van dat reglement te buiten gaat, wordt voor een Raad van Discipline gebragt, welke raad is te zamen gesteld, uit den Adjunct-Directeur als President, den Onder-Directeur als Secretaris, en twee Zaal-opzieners, als leden van den raad, welke laatste meer pro forma schijnen te zijn, dan wel adviseerende leden, daar de President te gelijk als aanklager eisch doet, en als Regter vonnist, en dus twee lijnregt met elkander in strijd zijnde functiën uitoefent, zoo dat men zeer zelden ziet dat den eisch wordt ontzegt.

Indien iemand van een misdaad wordt aangeklaagd, waarbij de Maatschappij geen nadeel heeft of konde hebben, is er geen twijfel aan of hij wordt vrij gesproken, al ware het ook dat die misdaad van een correctioneelen of crimineelen aard was.

Er zijn in het begin van 1841 drie personen, mij bij name bekend voor dien raad gebragt, welke aangeklaagd werden van *schennis der eerbaarheid* doch zijn alle bij gebrek aan bewijs vrij gesproken. In hoe verre dit het geval geweest zou zijn, indien men hen voor den bevoegden regter had gebragt, wil ik niet beoordeele. Ik weet wel dat er bewijs noodig is om eene misdaad, en vooral van dien aard, te straffen, doch weet ook tevens dat in soortgelijke gevallen men het overtuigend bewijs ook wel uit de omstandigheden, welke de daadzaken zijn voorafgegaan of hebben opgevolgd, kan opmaken, zonder dat het duidelijk plegen dier misdaad is bewezen, daar dit bijna onmogelijk in soortgelijke gevallen is. Daar deze personen, waarvan er een behoorde tot dezelfde Zaal waartoe ik behoorde, in het algemeen niet meer op de Zalen geduld werden, om het verachtelijke van de hun ten laste gelegde misdaad, zoo besloot de Directie, om dezelve en wel gezamentlijk op de schabieuse Zaal te plaatsen, alwaar zij dan ook tijdens mijn vertrek, in het laatst van April nog waren.

Digitized by Google

Deze schabieuse Zaal grenst aan de overige Zalen; en wordt slechts door eenige Kolonisten, welke meer of min krankzinnig zijn, en een enkelde schabieuse bewoont en is daarom dan ook minder bezocht dan de andere Zalen, zoo dat men aldaar in dien ellendigen toestand, uit hoofde van het geringe getal bewoners, als in eenzaamheid leeft.

Dadelijk na dit gebeurde ontstond bij mij de vraag, waarom de Maatschappij deze drie personen niet van elkander scheidde, daar zulks gemakkelijk te doen was? Zou elk weldenkend mensch in zoodanig geval niet anders gehandeld hebben? Is dit niet in plaats van het kwaad tegen te gaan, gelegenheid te verschaffen, om zulks te kunnen uitbreiden en voortplanten?

Met verontwaardiging schrijf ik dit ter neder, daar mij thans alles voor den geest komt, hetgeen ik daarvan heb hooren verhalen.

Ziedaar, hetgeen ik belangrijk genoeg heb geacht, aangaande de Maatschappij te Ommerschans en Veenhuizen mededeelen. Ik heb met voordacht een aantal bijzonderheden overgeslagen, wier vermelding mij welligt zou blootstellen aan het vermoeden, als of ik uit vooroordeel de tinten wat al te sterk gekleurd had. Het gezegde zal ook genoeg zijn, om elk onbevooroordeelde de oogen te openen. Twijfelt iemand aan de waarheid der daadzaken, door mij vermeld, hij vrage elk, die het ongeluk gehad heeft eenigen tijd te Veenhuizen te zijn, en hij zal ondervinden dat ik niets overdreven heb. Mogt ik het geluk hebben te ondervinden, dat hier of daar een ongelukkige zich door dit geschrift heeft laten waarschuwen zoo zal ik de moeite aan hetzelve besteed genoegzaam beloond achten.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

4,82 Hg8
4,82.7882
484 S22g

Digitized by Google

Digitized by Google